

Felsefe Sınav Hazırlığı

Felsefenin Yunan'da Ortaya Çıkmasının Sebepleri

Pre-Sokratik Filozoflar

Tales

Herakleitos

Demokritos

Pythagoras

Diğer Yunan Düşünürleri

Stoacılar

Sofistler

Sokrates

Sokrates'in Bilgi Felsefesi

Sokrates'in Erdem Anlayışı

Sokrates ve Demokrasi

Platon

Platon'un Varlık Felsefesi

Platon'un Bilgi Felsefesi

Platon'un Değer Felsefesi

Aristoteles

Aristoteles'in Varlık Felsefesi

Aristoteles'in Bilgi Felsefesi

Aristoteles'in Erdem Felsefesi

Felsefenin Yunan'da Ortaya Çıkmasının Sebepleri

- Siyasi Sebep: Yunan şehir devletleri demokratik yönetimler altındaydı. Vatandaşlar **forum** denen meydanlarda hükümetle alakalı kararlarda rol oynuyorlardı. Bu yönetim felsefe için gerekli olan tartışma kültürünü besledi.
- Ekonomik Sebep: Yunan toplumunda refah seviyesi yüksekti, köle işçiliği de yaygındı. Dolayısıyla insanların felsefe gibi entelektüel bir uğraşa vakit ayırabilecek zamanı bulabiliyorlardı.
- Düşünsel Sebep: Felsefeden önce Yunan kültüründe evren **mitler** ile açıklanıyordu. Filozoflar bu **hikayeye dayalı** anlatımla tatmin olmadılar ve onun

yerine **logosa (akla) dayanan** bir anlatım getirmek istediler. Buna **mitostan logosa geçiş** denir.

Pre-Sokratik Filozoflar

Pre-Sokratik filozoflar veya **doğa filozofları** evrenle alakalı (**kozmojistik**) sorulara cevap aramışlardır. Bunların başlıcaları Evrenin Temel Taşı (**Arkhe**) Problemi ve Değişim Problemidir.

Tales

Bilinen ilk filozoftur. Arkhe Problemine "su" cevabını vermiştir.

Herakleitos

Dönüşüm Problemine **diyalektik kuramı** ile cevap vermiştir. Bu görüşe göre her varlık iki zıt gücün birleşimi olarak var olur, değişimi sağlayan da bu güçlerin çatışmasıdır.

Demokritos

Arkhe Problemine **atomizm kuramı** ile cevap vermişti. Bu görüşe göre varlıklar bölünemez yapıtaşlarının farklı şekillerde birleşmesiyle meydana gelir. Bu **materyalist** bir görüştür, yani tüm varlıkların tamamen maddi sebeplerden meydana geldiğini öne sürer.

Pythagoras

Arkhe Problemine "sayılar" cevabını vermiştir. Ona göre evrenin temel taşı sayılardır, sayıların birbiri arasındaki oranları ve ölçüleri evrendeki düzen ve ahengi oluşturur.

Diğer Yunan Düşünürleri

Arkhe Problemine Anaximenes **psykhe (ruh)**, Anaksimandros **apeiron (bütün, her şeyi kapsayan karmaşık bütün)**, Anaxsagoras **spermata (tohum)** cevabını vermiştir.

Stoacılar

Önemli temsilcileri Zenon ve Epiktetos'tur. **Praxis**, yani yaşama uygulanan bir felsefeye önem vermişlerdir. Bireyin kontrolünde olmayan durumlar karşısında nasıl bir tavır sergilemesi konusunda fikir yürütmüşlerdir.

Sofistler

Önemli temsilcileri Protagoras ve Gorgias'tır. **Rölatif (görel)** bir bilgi görüşüne sahiptir; sofistlere göre her şeyin ölçüsü insandır, mutlak bilgi yoktur ve hangi kişi görüşünü daha ikna edici bir şekilde açıklarsa onun görüşü doğrudur.

Sofistlerin **retoriği (hitabı)** ikna, karşı savı çürütme, galip gelme odaklıdır.

Sokrates

Sokrates'in Bilgi Felsefesi

Sokrates'e göre bilgi bireyde önceden mevcuttur; bu bilgi soru sorma, diyalog ve sorgulama aracılığıyla açığa çıkarılabilir.

Bu açığa çıkarma Sokratik Yöntem ile icra edilir. Sokratik Yöntemde ilk olarak ilgili soru sorulur, karşı tarafın verdiği cevabın yetersiz veya yanlış olduğu gösterilir. Bu sayede önceden mevcut yanlışlar temizlenir ve **kişi kendi bilgisizliğinin bilgisine** varmış olur. Sonra soru sorularak ilk sorunun doğru cevabına ulaşılır.

Sokrates'e göre ulaşılan bilgi evrensel olarak geçerlidir, bu açıdan Sofistlerin **rölativizmine (göreliliğine)** karşı görüştedir.

Sokrates'in **retoriği** bilgi ortaya çıkarma, eğitme, öğretme odaklıdır. Sofistlere bu açıdan terstir.

Sokrates'in Erdem Anlayışı

Sokrates'e göre **bilgi ve erdem iç içedir**. Kişinin kendisinin bilgisine erişmesi doğrudan erdemli davranmasına yol açar. Bilgi erdemin ön şartıdır; bilgi olmadan erdemli olunamaz.

Sokrates ve Demokrasi

Sokrates vatandaşların entelektüel seviyesi yükselmedikçe, bilgi toplumu oluşmadıkça demokrasinin işleyemeyeceğini düşünüyordu. Ona göre böyle bir yönetim güruh iktidarı olurdu: çoğunluk azınlığı ezerdi ve liderlik vasfı olan kişiler değil manipülatörler ve **demagoglar** önemli konumlara yerleşirdi.

Atina demokrasisi Sokrates'in idam kararını aldığından öğrencisi Platon da demokrasinin (aynı şekilde) aleyhindedir.

Platon

Platon'un Varlık Felsefesi

Platon herhangi bir varlığı kendisi yapan şeyin o varlığın **ideasını** yansıtmayı olduğunu düşünüyordu. Örneğin kırmızı bir elma, yeşil bir elma ve sarı bir elma farklı varlıklardır; fakat hepsi elmadır. Platon'a göre bunun sebebi hepsinin *elma ideasını* yansıtmasıdır. Bu görüşe **idealizm** denir.

İdealar aşağıdaki özelliklere sahiptir:

- Soyut, **mutlak** ve **statik (değişmez)** şeylerdir; yani herhangi bir varlığın ideası her varlık için aynıdır- **göreceli değildir**.
- **A priori (deneyimden önce, deneyimden bağımsız)** akıl yürütme ile haklarında bilgi edinilir.
- **Ampirik (duyusal)** dünyanın dışındadırlar- duyusal dünyaya ait olanlar ideaların birer yansıması olan **fenomenlerdir**.
 - Yani idealara dair bilgi elde etmek için içinde yaşadığımız dünyaya değil, ideaların yer aldığı soyut dünyaya dönmek gerekir.

Mağara Alegorisi Platon'un **ontolojisini (varlık felsefesini)** yansıtır: mağara fenomenler dünyasını, yeryüzü idealar dünyasını, mağaradan çıkış ideaların bilgisine ulaşmayı sembolize eder.

Platon'un Bilgi Felsefesi

Platon'a göre idealara dair bilgiler- bunlara **episteme** denir- bireyde doğuştan mevcuttur. Episteme edinilmesi bir bilgi oluşumu değil, halihazırda mevcut olan

bilginin hatırlanmasıdır.

Önceden de değinildiği üzere **episteme** elde edinimi soyut idealar dünyası **a priori akıl yürütme** ile gerçekleşir. Somut fenomenler dünyası hakkında elde edilen bilgiler Platon'a göre gerçek bilgi değildir, bu tür bilgilere **sanı** der.

Platon'a göre bilgi idealar hakkındadır. İdealar mutlak ve statik olduklarından bilgi de mutlak ve statiktir. Yani bilgi **objektif** ve **değişmezdir**. Bir şeyin bilgisi kişi, zaman veya mekana göre değişmez.

Platon'un Değer Felsefesi

Platon'a göre ahlak ve adalet ile ilgili değer yargıları bu değerlerin ideaları hakkına bilgi elde edilerek doğru bir şekilde verilebilir.

Platon'un siyaset felsefesinde devletin nasıl yönetilmesi ile alakalı değer yargılarının verilmesi için bu konularla alakalı idealar hakkına bilgi gerekir. Bu idealar hakkına bilgi edinimi sadece filozoflar tarafından elde edilebileceği için Platon'a göre devletler "**filozof-kral**" denen, hem yönetici hem filozof vasfı olan kişiler tarafından yönetilmelidir.

Platon'a göre sanat, yönetimin dışında tutulmalıdır çünkü sanat eserleri ideaları değil; ideaların bozuk yansımaları olan fenomenleri merkeze alır ve dolayısıyla bireyleri ideaların bilgisine ulaşmaktan alıkoyar.

Platon'un **epistemolojisi, ontolojisi** üzerine; **değer felsefesi (aksiyolojisi)** ise **epistemolojisi** üzerine inşa edilmiştir. Bundan dolayı Platon **ilk sistematik filozoftur**.

Aristoteles

Aristoteles'in Varlık Felsefesi

Aristoteles'in ontolojik görüşü Platon'un idealar teorisinin bire bir zıttıdır. Platon gerçek varlığın fenomenler bağımsız olan idealar olduğunu düşünüyordu.

Aristoteles'e göre ise gerçek varlık, deneyimlediğimiz somut dünyadaki varlıkların **tözlerinde** bulunur.

Aristoteles'in metafiziğinde varlıklar **madde** ve **form** halinde bulunurlar. **Madde, forma (biçime)** büründüğünde varlığı oluşturur. Yine, bu maddeler ve formlar Platon'daki gibi soyutta değil, deneyimlediğimiz somut dünyada yer alır.

Aristoteles'e göre herhangi bir varlığın var olmasının dört sebebi vardır:

- **Maddi Neden:** Söz konusu varlığın **maddesi**; örneğin hammaddesi.
- **Formal Neden:** Söz konusu varlığın **formu**; örneğin şekli veya ebatları.
- **Fail Neden:** Söz konusu varlığın **maddesinin form kazanmasını** sağlayan şey; örneğin yaratıcısı veya üreticisi.
- **Ereksel Neden:** Söz konusu varlığın **telosu (amacı)**; örneğin ne amaçla tasarlandığı.

Örneğin bir iskemle için:

- Maddi neden tahta,
- Formal neden tasarımı,
- Fail neden marangoz,
- Ereksel neden oturak sağlamadır.

Aristoteles'in Bilgi Felsefesi

Aristoteles'in **epistemolojisi** Platon'ununkine terstir: Platon'a göre bilgi soyut, a priori akıl yürütme ile elde ediliyordu; Aristoteles'e göre ise bilgi deneyimlediğimiz somut dünyadaki varlıklardan **ampirik (duyularla alakalı) ve rasyonel (akılla alakalı)** yollarla elde edilir.

Aristoteles'e göre:

- Duyularımız forma bürünmüş maddenin kendisi ve bu maddenin nedenleri hakkında bilgi edinir.
- Aklimız ile maddelere ve nedenlere dair **tümel** ve **tikel** bilgiler arasında köprü kurar.

Aristoteles'in Erdem Felsefesi

Aristoteles'e göre ahlaki olan davranışlar **erdemli** davranışlardır. Erdemli yaşayan kişisel **eudaimonia** denen aşkın bir hale erişirler.

Aristoteles erdemlerin iki aşırı uç arasındaki bir denge noktasında yer aldığını söyler. Buna **altın orta** öğretisi denir. Örneğin cesaret korkaklık ve umursamazlık arasındaki denge noktasıdır.